

فهرست

۱۴.....	درس اول: هدف زندگی
۲۳-۲.....	سؤالات درس اول
۲۸.....	درس دوم: پر پرواز
۳۵-۲.....	سؤالات درس دوم
۴۰.....	درس سوم: پنجره‌ای به روشنایی
۴۷-۲.....	سؤالات درس سوم
۵۲.....	درس چهارم: آینده روشن
۶۰-۲.....	سؤالات درس چهارم
۶۴.....	درس پنجم: منزلگاه بعد
۷۰-۲.....	سؤالات درس پنجم
۷۴.....	درس ششم: واقعه بزرگ
۸۰-۲.....	سؤالات درس ششم
۸۰-۴.....	سؤالات پایانی درس‌های ۱ تا ۶
۸۴.....	درس هفتم: فرجام کار
۹۴-۲.....	سؤالات درس هفتم
۹۸.....	درس هشتم: آهنگ سفر
۱۰۶-۲.....	سؤالات درس هشتم
۱۱۰.....	درس نهم: دوستی با خدا
۱۱۸-۲.....	سؤالات درس نهم
۱۲۲.....	درس دهم: یاری از نماز و روزه
۱۳۲-۲.....	سؤالات درس دهم
۱۳۶.....	درس یازدهم: فضیلت آراستگی
۱۴۲-۲.....	سؤالات درس یازدهم
۱۴۶.....	درس دوازدهم: زیبایی پوشیدگی
۱۵۲-۲.....	سؤالات درس دوازدهم
۱۵۲-۴.....	سؤالات پایانی درس‌های ۷ تا ۱۰
۱۵۲-۷.....	سؤالات امتحان نهایی ۱۴۰۲

هدف کلی:

آشنایی با هدف آفرینش

اهداف آموزشی:

تبیین هدفمند بودن جهان

تبیین علت تفاوت اهداف انسان از سایر موجودات

درس اول**هدف زندگی**

«... در عالم یک چیز است که آن فراموش کردن نیست؛ اگر جمله چیزها را فراموش کنی و آن را فراموش نکنی، تو را باک نیست و اگر جمله را به جا آری و آن را فراموش کنی، هیچ نکرده باشی؛ همچنان که پادشاهی تو را به ده فرستاده برای کار معین، تو رفتی و صد کار دیگر گزاردی، چون آن کار را که برای آن رفته بودی نگزاردی، گویی که هیچ نگزاردی. پس آدمی درین عالم برای کاری آمده است، و مقصود آن است، چون آن نمی گزارد، پس هیچ نکرده باشد.

اگر تو گویی اگر چه آن کاری که خدا مرا برای آن آفریده نمی کنم، در عوض، چندین کار دیگر انجام می دهم، گویم آدمی را برای آن کارهای دیگر نیافریده اند. همچنان باشد که تو شمشیر جواهر نشانی که قیمت نتوان بر آن گذاشت - و تنها در خزائن ملوک از آن بتوان یافت - آورده باشی و آن را ساطور گوشت گندیده ای کنی و یاد دیگر زین را بیاوری و در آن شلغم پیزی و بگویی که من اینها را معطل نگذاشته و به کار گرفته ام! جای افسوس و خنده نباشد؟

هدف از زندگی ما در این جهان چیست؟

حق تعالی نیز تو را ارزش بسیار داده است. پس ببین که برای چه تو را خلق کرده و برای چه

کار فرستاده است.»

نکته

علت اینکه جهان هدفمند است ← حکمت خداوند است

جهان هدفمند

در پس خلقت تک تک موجودات این جهان هدفی وجود دارد؛ زیرا خالق آنها خدایی حکیم است؛ یعنی خدایی که هیچ کاری را بیهوده انجام نمی دهد. قرآن کریم در آیات گوناگون بر این نکته تأکید می کند و آفرینش جهان را «حق» می داند. از آن جمله می فرماید:

نکته

هدف انسان ≠ هدف سایر موجودات

قدراوند حکیم است یعنی چه؟
پیام آیه: هدفمندی خلقت آفرینش

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ

وَمَا أَسْمَانَهَا وَزَمِينَ

وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِیْنَ = بازیچه نیافریدیم

و آنچه بین آنهاست را به بازیچه نیافریدیم،

مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ = حق بودن به معنای چیست؟
انها را جز به حق خلق نکردیم.

حق بودن آفرینش آسمان ها و زمین به معنای هدف دار بودن خلقت آنهاست. این آیه به خوبی دلالت بر این دارد که جهان آفرینش بی هدف نیست و هر موجودی بر اساس برنامه حساب شده ای به این جهان گام نهاده است و به سوی هدف حکیمانه ای در حرکت است.

انسان نیز مانند موجودات دیگر، از این قاعده کلی جدا نیست و قطعاً هدفی از آفرینش او وجود داشته است و گام نهادن او در این دنیا، فرصتی است که برای رسیدن به آن هدف به او داده شده است. از این رو، حضرت علی علیه السلام هرگاه که مردم را موعظه می کرد، معمولاً سخن خود را با این عبارات آغاز می کرد:

ای مردم... هیچ کس بیهوده آفریده نشده تا خود را سرگرم کارهای (لهو) کند و او را به خود وا نگذاشته اند تا به کارهای لغو و بی ارزش پردازد.

البته میان هدف انسان و موجوداتی همچون حیوانات و گیاهان، تفاوت هایی وجود دارد. تفاوت هایی که به ویژگی های خاص انسان و تمایز او از سایر موجودات باز می گردد. برخی از این تفاوت ها عبارت اند از:

۱- انسان خود باید هدف از خلقت خود را بشناسد و آن را انتخاب کند و به سوی آن گام بردارد؛ در حالی که گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می کنند. مثلاً دانه گندم به صورت طبیعی در جهت رسیدن به هدف نهایی خود یعنی تبدیل شدن به خوشه ای با ده ها دانه حرکت می کند و یا نهال کوچک خرما در مسیر رسیدن به نخلی تنومند پیش می رود.

نکته

معلول به معنای چیزی است که به وجود آمده و نیازمند به وجود آورنده اش است و کلمات مترادف با معلول = نتیجه، پیامد، زائیده، مولود، ناشی، تابع

نکته

عبارت های بشناسد، انتخاب کند، گام بردارد همه بیانگر انتخاب گری انسان و صاحب اراده اختیار بودن است.

نکته

علت به معنای به وجود آورده است کلمات مترادف با علت = عامل، سبب، منشاء، زاینده، متبوع

- ۱- سوره دخان، آیات ۳۸ و ۳۹
- ۲- نهج البلاغه، حکمت ۳۷۰

پیام حدیث (۱): حضرت علی (علیه السلام) پیغمبره خلق شدن و سرگرم کارهای لغو و بی ارزش شدن را رد می کند. (۲) حضرت زینلی در این دنیا را فرصتی می داند برای رسیدن به هدف خلقت انسان.

مهم: علت تفاوت میان هدف انسان و موجودات چیست؟
به طور طبیعی است.

استعدادهای مادی و معنوی انسان علتی است برای اینکه انتخاب‌های متفاوت داشته باشد تا آنها را به کمال برساند.

انسان

مجموعه‌ای از

۲- انسان برخلاف حیوانات و گیاهان که استعداد‌های محدود مادی دارند، مجموعه‌ای فراوان از استعداد‌های مادی و معنوی است. به همین دلیل، به دنبال انتخاب هدف‌هایی است که از طریق آن، استعداد‌های گوناگون خویش را به کمال رساند.

۳- انسان دارای روحیه‌ای بی‌نهایت طلب است و عطش او در دستیابی به خواسته‌هایش نه تنها کم نمی‌شود، بلکه روز به روز افزون می‌گردد. او به دنبال چیزی است که هرگز پایان نمی‌پذیرد و تمام نمی‌شود. این انسان بی‌نهایت طلب، در زندگی خود همواره در حال انتخاب هدف است؛ هدف‌هایی که **پایان ناپذیر** و **تمام نشدنی** است. در حالی که حیوانات و گیاهان هدف‌های محدودی دارند و هنگامی که به **به سرحدی از رشد و کمال می‌رسند**، متوقف می‌شوند؛ چنان‌که گویی راهشان پایان یافته است.

انسان همواره در حال انتخاب هدف است. پایان ناپذیر و تمام نشدنی در حالی که حیوانات و گیاهان هدف‌های محدودی دارند و هنگامی که به به سرحدی از رشد و کمال می‌رسند، متوقف می‌شوند؛ چنان‌که گویی راهشان پایان یافته است.

اختلاف در انتخاب هدف

وقتی به دنیای انسان‌ها می‌نگریم، با دنیای حیرت‌انگیزی مواجه می‌شویم؛ چنان‌که اختلافی در هدف‌ها وجود دارد که ابتدا سردرگم می‌شویم که به راستی، کدام انتخاب درست و همسو با میل بی‌نهایت طلب انسان و استعداد‌های فراوان مادی و معنوی اوست و کدام یک این‌گونه نیست؟ سوال اساسی این است که کدام کسانی به دنبال پول و ثروت‌اند، برخی دل‌به‌کشف اسرار جهان سپرده‌اند، برخی به دنبال جاه و مقام‌اند، دسته‌ای خدمت به خلق را سرلوحه زندگی خود قرار داده‌اند، گروهی به هنرمندی و نقش‌آفرینی در عرصه‌های هنری می‌اندیشند، گروهی نیز در آرزوی قهرمانی در ورزش، پیوسته می‌کوشند و ...

سوال اساسی این است که کدام هدف درست است؟

تفاوت انسان با دیگر موجودات در انتخاب هدف به ۳ دسته تقسیم شد: ۱) در انتخاب‌گری (ارادی) ۲) در استعداد‌های مادی و معنوی ۳) در روحیه بی‌نهایت طلب

فعالیت کلاسی

به نظر شما منشأ این اختلاف‌ها در انتخاب هدف چیست؟ نوع نگاه و اندیشه انسان

.....

.....

.....

هر کس با بینش و نگرش خاص خود به سراغ هدفی می‌رود. اگر کسی چنین بیندیشد که کمک به دیگران ارزشمند است و می‌تواند روحیه بی‌نهایت طلب او را سیراب کند و پاسخگوی استعداد‌های گوناگونش باشد، می‌کوشد به دیگران کمک کند. کسی هم که فکر می‌کند با داشتن شهرت می‌تواند به این نتایج برسد، همه زندگی خود را در مسیر رسیدن به شهرت قرار می‌دهد. پس این اختلاف در

هدف‌ها، ریشه در نوع نگاه و اندیشه انسان دارد. تفاوت انسان با موجودات دیگر در انتخاب هدفشان چیست؟ مهم: تفاوت انسان با حیوانات و گیاهان

انسان	حیوانات و گیاهان
فرد باید هدفش را انتخاب کند و به سوی آن گام بردارد.	حیوانات ← به صورت غریزی می‌شناسد. گیاهان ← به صورت طبیعی می‌شناسد.
به صورت ارادی و آگاهانه است.	حرکت حیوانات به سوی هدف غریزی است. حرکت گیاهان به سوی هدف طبیعی است.
همواره به دنبال اهداف پایان‌ناپذیر و تمام‌نشده است.	همواره به دنبال هدف‌های محدود و تمام‌شده است و به سرحدی از رشد و کمال می‌رسد متوقف می‌شوند.
دارای استعداد‌های مادی و معنوی است.	دارای استعداد‌های مادی محدود است.

شایستگی هدف:

حرکت به سوی هدف:

انتخاب هدف:

استعدادها:

نکته همه مخلوقات دارای هدفی هستند حتی گیاهان و حیوانات و غیره ...

نکته

معیار و ملاک برای مشخص شدن اینکه هدف آیا همسو و در راستای (۱) میل بی‌نهایت طلب و (۲) استعدادهای متنوع انسان هست یا خیر.

معیارهای انتخاب هدف‌های اصلی

به دلیل اینکه با توجه به تفاوت نگاه و اندیشه انسان‌ها، برای اینکه بتوانیم با نگاهی درست، هدف‌های خود را انتخاب کنیم، نیازمند معیار و ملاک هستیم؛ معیاری که بتوانیم به وسیله آن، هدف‌های همسو با میل بی‌نهایت طلب و استعدادهای متنوع انسان را مشخص کنیم. بدین وسیله، هدف‌های زندگی را به درستی بر خواهیم گزید و عمر خود را برای رسیدن به آنها صرف خواهیم کرد.

خدای رحیم و مهربان که از همه به ما مهربان‌تر و از خود ما به نیازهای ما آگاه‌تر است، در این مورد ما را هدایت و راهنمایی کرده و معیار انتخاب هدف را مشخص فرموده و آثار و نتایج آن را نیز یادآور شده است.

آیا فراوان ملاک و معیار برای انتخاب هدف مشخص کرده است؟

تدبیر

برای رسیدن به معیارهای انتخاب هدف، در ترجمه آیات تدبیر کنید و با تأمل در آنها و ارتباط دادن آنها به یکدیگر، پیام‌های صفحه بعد را تکمیل کنید و آیتی را که این پیام‌ها از آنها استخراج می‌شوند، مشخص نمایید.

از این بخش آیه دنیاطلبی و به دنبال اهداف پایان‌پذیر بودن فهمیده می‌شود.

آن کس که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم - و به هر کس اراده کنیم - می‌دهیم؛ سپس دوزخ را برای او قرار خواهیم داد تا با خواری و سرافکندگی در آن وارد شود.

پیامد و نتیجه دنیاطلبی

سوره اسراء، آیه ۱۸

و آن کس که سرای آخرت را بطلبد و برای آن سعی و کوشش کند و مؤمن باشد، پاداش داده می‌شود خواهد شد.

برخی فقط می‌گویند.

... بعضی از مردم می‌گویند: خداوندا به ما در دنیا نیکی عطا کن. ولی در آخرت هیچ بهره‌ای ندارند.

از این بخش دنیاطلبی بدون توجه به آخرت فهمیده می‌شود.

و بعضی می‌گویند: پروردگارا به ما در دنیا نیکی عطا کن، و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما و ما را از عذاب آتش نگاه دار.

پیامد هم آخرت‌خواهی و هم دنیاخواهی با یکدیگر.

اینان از کار خود نصیب و بهره‌ای دارند؛ و خداوند سریع الحساب است.

سوره بقره، آیه ۲۰۰

سوره بقره، آیه ۲۰۱

سوره بقره، آیه ۲۰۲

آنچه به شما داده شده، کالای زندگی دنیا و آرایش آن است و آنچه نزد خداست بهتر و پایدارتر است؛ آیا اندیشه نمی‌کنید؟

به همراه تلاش و ایقان پیامد و نتیجه آخرت‌طلبی

توجه به آخرت پیامد دنیاطلبی بدون

بجز اهداف پایدار پذیر است.

بجز اهداف پایدار پذیر است.

پیام	آیات مرتبط با پیام
<p>■ برخی از هدف‌ها و دل‌بستگی‌ها محدود و پایان‌پذیر هستند و تنها پاسخگوی برخی از استعداد‌های مادی ما هستند.</p> <p>■ اگر کسی این هدف‌ها را به‌عنوان هدف اصلی برگزیند، ممکن است به مقداری از آن برسد.</p> <p>■ اگر کسی فقط این هدف‌ها را انتخاب کند <i>زبان فواهد دیر</i>.</p> <p>■ برخی هدف‌ها <i>پایان‌ناپذیر</i> و <i>همیشگی</i> اند و پاسخگوی <i>استعداد‌های مادی</i> و <i>معنوی بیشتری</i> در وجود ما هستند.</p> <p>■ اگر کسی این هدف‌ها را به‌عنوان هدف اصلی برگزیند و <i>تلاش کنی</i>... به هدف خود خواهد رسید.</p> <p>■ هدف‌های <i>پایان‌ناپذیر</i> همان هدف‌های <i>اخروی</i> هستند.</p> <p>■ هدف‌های <i>پایان‌پذیر</i> همان هدف‌های <i>دنیوی</i> هستند.</p> <p>■ اصل قرار گرفتن هدف‌های اخروی، مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیایی نمی‌شوند.</p> <p>■ اگر هدف‌های دنیوی اصل قرار گیرند، مانع رسیدن به هدف‌های اخروی می‌شوند.</p>	<p>آیة ۱۸ سوره اسراء</p> <p>آیة ۱۸ سوره اسراء</p> <p>آیة ۱۸ سوره اسراء و آیة ۲۰۰ سوره بقره</p> <p>آیة ۱۹ سوره اسراء و سوره قصص آیة ۶۰</p> <p>آیة ۱۹ سوره اسراء</p> <p>آیة ۱۸ و ۱۹ سوره اسراء و آیة ۶۰ سوره قصص</p> <p>آیة ۱۸ و ۱۹ سوره اسراء و آیة ۶۰ سوره قصص</p> <p>آیة ۲۰۱ و ۲۰۲ سوره بقره</p> <p>آیة ۱۸ سوره اسراء و ۲۰۰ سوره بقره</p>

با هم ارتباط دارند

آفرین طلبی به همراه دنیافواهی

نکته

نتیجه: برنامه‌ریزی انسان باید دربرگیرنده اهداف اخروی و اهداف *دنیوی* باشد و به‌گونه‌ای تنظیم شود که اهداف *دنیوی*، اصل قرار گیرند و هدف‌های دنیوی *فجری*... و تابع آنها باشند.

دنیایی نمی‌شود. اصل قرار گرفتن هدف‌های اخروی مانع بهره‌مندی انسان در نعمت‌های

نکته

اهداف به ۲ دسته تقسیم می‌شوند: اهداف فرعی: هدف‌هایی که پایان‌پذیر هستند، مثل: پول و ثروت اهداف اصلی: هدف‌هایی که پایان‌پذیر نیستند، مثل: رسیدن به قرب الهی

ویژگی‌های هدف‌های اصلی و فرعی چیست؟
 همان‌طور که با تدبیر در آیات دیدید، اینجا سخن از هدف‌های اصلی و فرعی است، که هر دو خوب می‌باشند و برای زندگی ما *ضروری هستند*. مهم این است که هدف فرعی را به جای هدف اصلی قرار ندهیم و آن قدر به اهداف فرعی دل‌نندیم که مانع ما در رسیدن به اهداف اصلی شوند و از رفتن به سوی کمالات بازدارند. تلاش برای رسیدن به نعمت‌های دنیا نه تنها بد نیست، بلکه *ضروری* و خوب است. فقط باید توجه کنیم که برای رسیدن به نعمت‌های دنیا *هر تکب گناه* نشویم و آن قدر *سرگرم* آنها نباشیم که از زیبایی‌های پایدار باز بمانیم. *برای رسیدن به نعمت‌های دنیا چه مواردی را باید رعایت کرد؟*

- ۱- بعد از دیدن فیلم بیان کنید که چه چیز باعث شد ادواردو آنیلی، فرزند مدیر و مالک کارخانه‌های اتومبیل‌سازی مازراتی، فیات و فراری و صاحب باشگاه یونتوس به همه این دارایی‌ها پشت کند؟
- ۲- ارتباط این فیلم را با بحث هدف‌های اصلی و فرعی بیان کنید.

نکته

اهداف فرعی = دنیایی، پایان‌پذیر، زوال‌پذیر، افول‌پذیر، دنیوی، فرع، تابع.

نکته

اهداف اصلی = اخروی، پایان‌ناپذیر، فناپذیر، مانا.

با دقت در حالات اطرافیان و شنیده‌هایتان از احوال دیگران، فهرستی از اهداف انسان‌های مختلف تهیه کنید و با توجه به آنچه از فعالیت تدبر آموختید، آنها را در جدول زیر تفکیک کنید.

اهداف و دل‌بستگی‌های اصلی	اهداف و دل‌بستگی‌های فرعی
۱-.....	۱-.....
۲-.....	۲-.....
۳-.....	۳-.....
۴-.....	۴-.....
۵-.....	۵-.....
۶-.....	۶-.....
۷-.....	۷-.....
۸-.....	۸-.....

۱- فعالیت‌هایی که با علامت (*) مشخص شده‌اند، فعالیت‌های واگرا هستند و فقط برای ارزشیابی مستمر استفاده می‌شوند و در امتحانات پایانی و آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها نباید از آنها سؤال طرح شود.

افراد زیرک و هوشمند خدا را می‌خواهند زیرا ۲ ویژگی هدف اصلی را در بر دارد.

نکته

برترین هدف ضرب المثلی چون که صد آمد در چه مواردی به کار می‌رود.

حتماً این مصرع از شعر زیبای مولوی را شنیده‌ای که می‌گوید :

چون که صد آمد نمود هم پیش ماست

مفهوم مصرع: با یک تیر چند نشان زدن و یا هدف جامع و دربردارنده

این مصرع را به صورت یک ضرب‌المثل در جایی که یک چیز، جامع و دربردارنده چیزهای دیگر است، استفاده می‌کنند.

برخی هدف‌های زندگی، نیز این گونه‌اند؛ یعنی دربردارنده هدف‌های دیگر نیز هستند و رسیدن به آنها برابر با دستیابی به سایر اهداف نیز هست. به میزانی که این گونه هدف‌ها برتر و جامع‌تر باشند، هدف‌های بیشتری را در درون خود جای می‌دهند.

هدف برتر و بزرگتر × هدف‌های بیشتری را در خود جای می‌دهد.

معمولاً آدم‌های زیرک و هوشمند هدف‌های خود را به گونه‌ای انتخاب می‌کنند که به قول معروف «با یک تیر چند نشان بزنند».

سؤال

حال به نظر شما در میان هدف‌های اصلی، برترین و کامل‌ترین هدف کدام است؟ هدفی که رسیدن به آن مساوی رسیدن به هدف‌های دیگر نیز باشد؟

با توجه به دو ویژگی «متنوع بودن استعدادها» و «بی‌نهایت‌طلبی او»، اگر هدفی را که انتخاب می‌کنیم، بهتر بتواند پاسخگوی این دو ویژگی باشد، آن هدف، کامل‌تر است. بنابراین برترین هدف اصلی ما آن هدفی است که همه استعدادها متنوع ما را دربرگیرد و در جایی متوقف نشود و نهال وجود ما را به درختی پربار و زیبا تبدیل کند به طوری که سراسر وجود ما را شادابی، بالندگی و شور و نشاط فرا گیرد.

امیرالمؤمنین علی ع را ببینید! ایشان رشد و تکامل خود را زیر نظر و با تربیت پیامبر اکرم ص آغاز کرد و جلوه‌گاه همه کمالات و زیبایی‌ها شد. وقتی به شخصیت ایشان می‌نگرید، می‌بینید که ایشان در میدان علم و دانش، رشادت و جنگاوری، سخنوری، مهربانی و دوستی، پهلوانی و جوانمردی، نیایش و عبادت، حق‌طلبی و عدالت، پس از رسول خدا ص بی‌نظیر است. راستی ایشان چه چیزی را مقصود و هدف خود قرار داده که به همه این زیبایی‌ها دست یافته است؟

بعد از دیدن این فیلم کوتاه، به سؤال زیر پاسخ دهید :
خدا ما را خلق کرد تا به کجا برسیم؟

نکته

بنابراین هدف اصلی و کامل و برتر فراوند باری تعالی است.

افراد زیرک با انجام کارها برای رضای خدا جان و دل خود را به خدا نزدیکتر می‌کنند. **لذا** سرای آفرت فویش را هم آباد می‌کنند.

مقصود و هدف نهایی انسان‌ها چیست؟

دوری از خدا بدترین نوع دوری است.

هر کس اندکی تأمل کند، می‌بیند که در ذات خود در جست‌وجوی سرچشمه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و تا به آن منبع و مبدأ نرسد، آرامش نیافته و از پای نخواهد نشست. این سرچشمه، همان خداوند است که خالق همه کمالات و زیبایی‌هاست؛ او که خود نامحدود است و کمالات و خوبی‌هایش حد و اندازه ندارد. هر کمال و خوبی از او سرچشمه می‌گیرد و در جهان گسترده می‌شود.

پس مقصود و هدف نهایی ما خداوند است. به راستی جز او چه کسی و چه چیزی می‌تواند برترین و

اصلی‌ترین هدف ما باشد؟ چه کسی جز او می‌تواند روح پایان‌ناپذیر انسان را سیراب کند و زمینه شکوفاشدن استعدادهای متنوع مادی و معنوی انسان را فراهم آورد؟ اگر روح انسان بی‌نهایت طلب است و خوبی‌ها را به صورت بی‌پایان می‌خواهد، شایسته است که تنها تقرب و نزدیکی به خدای بزرگ مقصد نهایی او باشد.

البته نزدیکی و تقرب به خداوند، نزدیکی مکانی و ظاهری نیست. چه بسا دو نفر در یک مکان در کنار هم باشند ولی هیچ نزدیکی به هم احساس نکنند. نزدیکی به خدا یک نزدیکی حقیقی است، همان‌طور که دوری از او هم بدترین نوع دوری است. خدا سرچشمه زیبایی‌ها و خوبی‌هاست و انسان‌ها به میزانی که زیبایی‌ها و خوبی‌ها را کسب کنند به خدا نزدیک‌تر می‌شوند.

پس افراد زیرک خدا را به عنوان هدف اصلی خود انتخاب می‌کنند؟

افراد زیرک با انتخاب خدا به عنوان هدف اصلی خود، هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و

هم از آنجایی که تمام کارهای دنیوی خود را در جهت رضای خدا انجام می‌دهند، جان و دل خود را به خداوند نزدیک‌تر می‌کنند و سرای آخرت خویش را نیز آباد می‌سازند.

- ۱) بهره‌مندی مادی زندگی
- ۲) کارهای دنیایی جهت رضای خدا
- ۳) آباد کردن سرای آفرت

هر کس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد

به معنای

مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا

فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداست.

- ۱) شرط رسیدن به نعمت‌های دنیا و آخرت، تقرب به خدای تعالی است.
- ۲) این آیه مصداق بارز افراد زیرک است (یک تیر و چند نشان).
- ۳) عبارت یا بندگی فرا مسیر تقرب و نزدیکی به خداست.
- ۴) اشاره به انتخاب اهداف جامع و برتر دارد.

البته این هدف، به همان میزان که بزرگ و ضامن خوشبختی ماست، همت بزرگ و اراده محکم می‌طلبد؛ همان‌طور که دستیابی به گوهرهای گران‌قدر دریاها، پشتکاری شگرف می‌خواهد.

ای دوست، شکر بجز آن که شکر سازد؟
 خوبی‌ها بجز آن که شکر سازد؟
 ای باغ توئی خوش‌تر یا گلشن و گل در تو؟
 یا آن که بر آرد گل، صد رنگ‌تر سازد؟
 ای عقل تو به باشی در دانش و در بیش؟
 یا آن که به هر خطه عقل و نظر سازد؟

۱- سوره نساء، آیه ۱۳۴ پیام اشعار: ۱) انتخاب فرزند به عنوان غایت و مقصد نهایی زندگی است. ۲) انتخاب اهداف اصلی در پرتو اهداف فرعی نیز هست. ۲- مولوی، دیوان شمس

خداوند مقصد نهایی انسان است و این برای روح پایان‌ناپذیر است که حقیقت وجود انسان است.

کسب خوبی‌ها و زیبایی‌ها = نزدیک شدن به خدا

آنچه باعث آرامش انسان می‌شود (رسیدن به سرچشمه خوبی‌ها است).

تدبیر

مهم به نظر شما برنامه زندگی روزانه من و شما بایستی چگونه تنظیم شود تا بر اساس آیه زیر، تمامی

اعمال و زندگی ما برای خدا باشد؟

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي ^{زندگی من} ^{مرگم} وَكُلِّمَاتِي وَمَعَامَلِي ^{اعمالم} لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

برای خداست که پروردگار جهانیان است.^۱

پیام آیه: مصداق بارز زندگی کامل برای خدا است.

نکته

همه چیز برای رضای خدا باشد.

بیشتر بدانیم

چرا کاریکاتورها خنده دارند؟

حتماً شما کاریکاتورهای زیادی از اشخاص مختلف دیده‌اید. تفاوت کاریکاتور با تصویر واقعی اشخاص این است که در کاریکاتور، بین اعضای بدن شخص تناسب وجود ندارد. عضوی بسیار کوچک طراحی می‌شود و عضوی بیش از اندازه بزرگ و همین قیافه ناموزون موجب خنده بیننده می‌شود.

کاریکاتور از حسین صافی

روح و روان انسان مانند جسم او دارای اعضا و بخش‌های گوناگون است. اعضای روح انسان همان استعدادها و تمایلات درونی اوست. ما برای داشتن یک شخصیت کامل، بایستی در تمام استعدادهای درونی خویش به صورت متناسب رشد کنیم تا مبادا درون ما به دلیل توجه بیش از حد به یک استعداد و غفلت از سایر استعدادهای درونی، حالت کاریکاتوری پیدا کند.

مثلاً فرد دانشمندی را در نظر بگیرید که در زمینه علمی در عالی‌ترین مرتبه و جایگاه قرار دارد اما هیچ توجهی به دیگران ندارد و از اخلاق خوبی برخوردار نیست. آیا این فرد شخصیت کاریکاتوری ندارد؟ متأسفانه بسیاری از انسان‌ها بیشتر عمر خود را صرف یک استعداد خود می‌کنند و از سایر استعدادهای غافل می‌شوند. عده‌ای فقط دغدغه کسب علم دارند، عده‌ای فقط دنبال خوشحال کردن دیگرانند و عده‌ای ...

۱- سوره انعام، آیه ۱۶۲

این در حالی است که موفقیت و رستگاری ما تنها از طریق رشد متناسب همه استعدادهایمان میسر می‌شود و این امر وقتی تحقق پیدا می‌کند که ما در طول زندگی خود در مسیری قدم برداریم که در آن مسیر بتوانیم همه استعدادهای خود را شکوفا کنیم و نقایص و کاستی‌هایمان را برطرف کنیم. و این مسیر همان مسیر قرب به خداست که جامع و دربردارنده همه خوبی‌ها و کمالات است؛ زیرا خداوند خود کامل است و همه خوبی‌ها را در حد کمال خود دارد و کسی که در مسیر نزدیک شدن به او گام بردارد، می‌تواند رنگ و بویی خدایی بگیرد و همه استعدادهای خود را به صورت متناسب رشد دهد.

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ

رنگ خدایی بپذیرید و چه رنگی از رنگ خدایی بهتر است و

ما تنها او را عبادت می‌کنیم.^۱

اندیشه و تحقیق

۱- شعر «چون که صد آمد، نود هم پیش ماست» چه ارتباطی با موضوع هدف زندگی دارد؟ از آنجایی که هدف اصلی زندگی انسان‌ها تقرب و نزدیکی به خداوند است باید اهدافی را در زندگی انتخاب کنیم که هم جامع باشند و هم برتر. در واقع «با یک تیر چند نشان بزنیم» که ضرب المثل «چون که صد آمد، نود هم پیش ماست» بیانگر همین موضوع است یعنی انتخاب هدف در زندگی باید جامع و برتر باشد تا دربردارنده چیزهای دیگر باشد و آن هدف چیزی نیست جز تقرب و نزدیکی به خداوند.

۲- دلیل بیاورید :

الف) زیرک‌ترین افراد این جهان، مؤمنان هستند.

ب) کسی که هدف اصلی زندگی خود را ثروتمند شدن قرار دهد، دچار خسران می‌شود.

الف) زیرا افراد زیرک با انتخاب خداوند به عنوان هدف اصلی هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و هم از آنجایی که کارهای دنیوی را در جهت رضای خدا انجام می‌دهند سرای آفرت فویش را آباد می‌سازند و این دسته افراد مؤمنان هستند. ب) چون ثروتمند شدن جزء اهداف فرعی می‌باشد و در واقع نباید اهداف فرعی جای اهداف اصلی را بگیرد و دیگر اینکه این هدف نمی‌تواند پاسگروی میل بی‌نهایت طلبی و همه استعدادهای مادی و معنوی انسان باشد.

۳- شخصی می‌گوید: «لازمه تقرب به خدا این است که کارهایی مانند کسب مال و ثروت که از امور

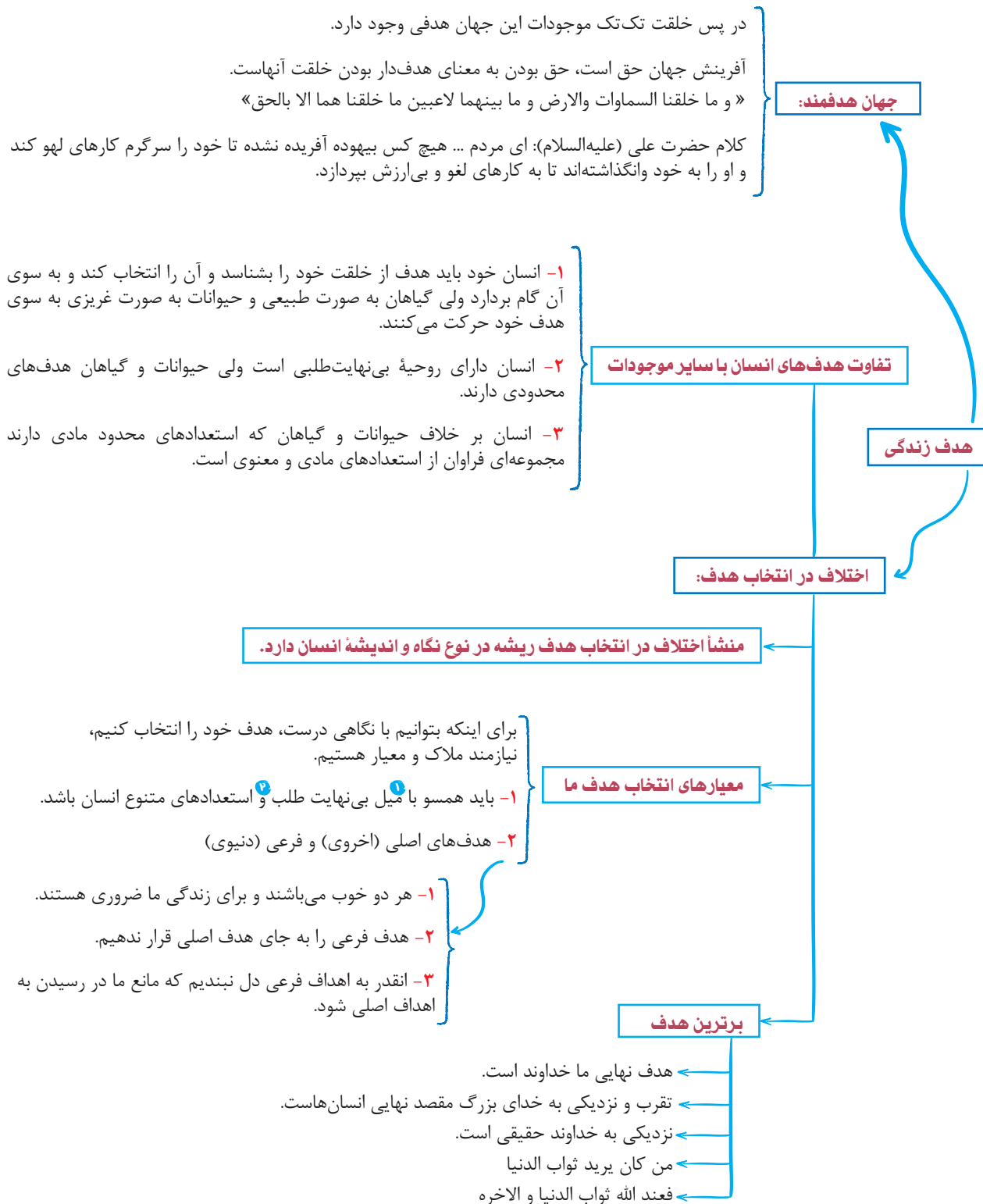
فرعی هستند، کنار گذاشته شود» با او موافقید یا خیر؟ چرا؟

خیر، زیرا برای تقرب به خداوند که جزء اهداف اصلی می‌باشد در کنارش کسب مال و ثروت که جزء اهداف فرعی می‌باشد نه تنها خوب است بلکه ضروری است، فقط باید توجه داشته باشیم که ما را از رسیدن به اهداف افروزی «تقرب به خدا» باز ندارد.

۴- حکایت زیر را بخوانید و با توجه به آن به سؤال پاسخ دهید.

«مسافری در سفر خود به یک دو راهی رسید. از پیرمردی که در آنجا نشسته بود پرسید: من از کدام یک از این دو راه باید بروم؟ پیرمرد گفت: قصد داری به کجا بروی؟ مسافر جواب داد: نمی‌دانم! پیرمرد گفت: وقتی نمی‌دانی به کجا می‌خواهی بروی، تفاوتی نمی‌کند که کدام راه را انتخاب کنی!»
به نظر شما این حکایت، با کدام یک از بخش‌های درس در ارتباط است؟ چرا؟

با بخش انتخاب هدف در ارتباط است، که این امر هم وابسته به نوع نگاه و بینش و تفکر شخص است.

سؤالات درس ۱ - سال دهم

«اینان از کار خود نصیب و بهره‌ای دارند و خداوند سریع الحساب است.»

سوال ۲ برای اینکه بتوانیم با نگاهی درست، هدف‌های خود را انتخاب کنیم، نیازمند و هستیم.
(دی ۱۴۰۰ تهران - فردا ۱۴۰۲ اصفهان)

سوال ۱ اصل قرار گرفتن هدف‌های مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیایی نمی‌شود.
(فردا ۱۴۰۲ هوزستان)

سوال ۲ هدف‌های پایان‌پذیر همان هدف‌های هستند.
(دی ۱۴۰۰ تهران)

سوال ۳ هدف‌های اصلی و فرعی برای زندگی انسان ضروری هستند (صحیح/ غلط)
(دی ۱۴۰۲ فراسان جنوبی - دی ۱۴۰۲ فوی)

سوال ۴ هدف‌های اصلی و فرعی کدام برای زندگی ما ضروری است؟
(فردا ۱۴۰۲ فارس)

سوال ۵ برای رسیدن به نعمت‌های دنیا چه شروطی را باید رعایت کنیم؟
(فردا ۱۴۰۲ فارس)

سوال ۶ اهداف اصل قرارگیرند و هدف‌های دنیوی تابع آنها باشند؟
(فردا ۱۴۰۱ تهران)

سوال ۱ مصراع «چون که صد آمد نود هم پیش ماست» بیانگر چه مفهومی است؟
(دی ۱۴۰۲ فوی)

سوال ۲ ارتباط میان ضرب‌المثل «چون که صد آمد نود هم پیش ماست» را با آیه «من کان یُرید ثواب الدنیا» بیان کنید.
(دی ۱۴۰۱ تهران)

سوال ۱ تقرب و نزدیکی به خداوند، یک نزدیکی است.
(دی ۱۴۰۲ فراسان جنوبی)

سوال ۲ هر قدر هدف بزرگ‌تر باشد می‌طلبد.
(فردا ۱۴۰۲ کرمان)

سوال ۳ جامع‌ترین و اصلی‌ترین هدف زندگی انسان است.
(فردا ۱۴۰۲ تهران)

سوال ۴ آیه «مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» به چه موضوعی اشاره دارد؟

(فردا ۱۴۰۲ فراسان شمالی)

سؤالات صفحه ۱۵ کتاب درسی

سوال ۱ منظور از حق بودن آفرینش آسمان‌ها و زمین در آیه شریفه «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِلْعِبْنِ، مَا خَلَقْنَا هُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ» چیست؟

(دی ۱۴۰۰ فارس - دی ۱۴۰۲ فراسان جنوبی - فردا ۱۴۰۲ هوزستان)

سوال ۲ انسان به‌طور طبیعی و حیوانات و گیاهان به‌صورت غریزی هدف خود را انتخاب می‌کنند (صحیح/ غلط)
(دی ۱۴۰۰ شهریار)

سوال ۳ حق بودن آفرینش آسمان و زمین به معنای خلقت آنهاست.
(دی ۱۴۰۰ شهریار - فردا ۱۴۰۲ اردبیل)

سوال ۴ یکی از تفاوت‌های انسان با سایر جانداران در رسیدن به هدف را توضیح دهد.
(دی ۱۴۰۰ شهریار - دی ۱۴۰۲ فراسان جنوبی)

سوال ۵ چرا هدف و مسیر ما باید متفاوت از حیوانات و گیاهان باشد؟
(دی ۱۴۰۲ فراسان جنوبی - فردا ۱۴۰۱ آذربان)

سوال ۶ پیام‌های آیه «وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِلْعِبْنِ، مَا خَلَقْنَا هُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ» را بنویسید.
(دی ۱۴۰۲ فوی)

سوال ۷ هر موجودی بر اساس به این جهان گام نهاده است.
(فردا ۱۴۰۲ آکرمان)

الف) برنامه حساب شده (ب) هدف حکیمانه

سؤالات صفحه ۱۶ کتاب درسی

سوال ۱ به نظر شما منشأ اختلاف در انتخاب هدف‌ها چیست؟

(دی ۱۴۰۰ فارس - دی ۱۴۰۰ شهریار - فردا ۱۴۰۲ کرمانشاه - فردا ۱۴۰۱ آذربایجان شرقی)

سوال ۲ اختلاف در هدف‌های انسان ریشه در دارد.
(دی ۱۴۰۲ فراسان جنوبی)

سوال ۳ منشأ و علت اختلاف انسان‌ها در انتخاب هدف چیست، با مثال توضیح دهید.
(دی ۱۴۰۲ فوی)

سؤالات صفحه ۱۷ کتاب درسی

سوال ۱ در ترجمه آیه شریفه زیر تدبر کنید و یک پیام از آن استخراج کنید.
(دی ۱۴۰۰ فارس - فردا ۱۴۰۲ اصفهان)

از نعمت‌های دنیا نمی‌شود.

پاسخ ۲ - ملاک - معیار

پاسخنامه صفحه ۱۸ کتاب درسی

پاسخ ۱ - آخری

پاسخ ۲ - دنیوی

پاسخ ۳ - صحیح

پاسخ ۴ - هر دو خوب می‌باشند و برای زندگی ما ضروری هستند.

پاسخ ۵ - ۱ - مرتکب گناه نشویم (ب) آن قدر سرگرم آنها نباشیم که از زیبایی‌های پایدار باز بمانیم.

پاسخ ۶ - آخری - فرعی

پاسخنامه صفحه ۲۰ کتاب درسی

پاسخ ۱ - بیانگر اهداف جامع و کامل است.

پاسخ ۲ - هر دو تأکید دارند که با انتخاب اهداف جامع به اهداف جزئی خود نیز می‌رسییم.

پاسخنامه صفحه ۲۱ و ۲۲ کتاب درسی

پاسخ ۱ - حقیقی

پاسخ ۲ - همت بزرگ / اراده محکم

پاسخ ۳ - تقرب و نزدیکی به خدا

پاسخ ۴ - اشاره به اهداف جامع و کامل دارد که در بردارنده اهداف جزئی هستند.

پاسخنامه صفحه ۱۵ کتاب درسی

پاسخ ۱ - به معنای هدفدار بودن خلقت آنهاست.

پاسخ ۲ - غلط

پاسخ ۳ - هدفدار بودن

پاسخ ۴ - ۱) انسان خود باید هدف از خلقت خود را بشناسد و آن را انتخاب کند و به سوی آن گام بردارد. در حالی که گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود در حرکت‌اند.

۲) انسان برخلاف حیوانات و گیاهان که استعدادها محدودی دارند مجموعه‌ای فراوان از استعدادها و مادی و معنوی است.

۳) انسان دارای روحیه‌ای بی‌نهایت طلب است و عطش او در دستیابی به خواسته‌هایش کم نمی‌شود بلکه روز به روز افزون‌تر می‌گردد.

پاسخ ۵ - به دلیل ویژگی‌های خاص انسان و تمایز او از سایر موجودات برمی‌گردد.

پاسخ ۶ - ۱ - جهان هدفمند است ۲ - آفرینش هر موجود بر اساس یک برنامه حساب شده‌ای است. ۳ - هر موجودی به سوی هدف حکیمانه‌ای در حرکت است.

پاسخ ۷ - برنامه حساب شده

پاسخنامه صفحه ۱۶ کتاب درسی

پاسخ ۱ - نوع نگاه و اندیشه انسان‌ها

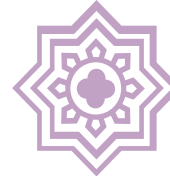
پاسخ ۲ - نوع نگاه - اندیشه انسان

پاسخ ۳ - هر کس با بینش و نگرش خاص خود به سراغ هدف می‌رود. اگر کسی چنین بیندیشد که کمک به دیگران ارزشمند است و می‌تواند روحیه بی‌نهایت طلب خود را سیراب و پاسخگوی استعدادها گوناگونش باشد می‌کوشد به دیگران کمک کند.

پاسخنامه صفحه ۱۷ کتاب درسی

پاسخ ۱ - ۱) اگر کسی این هدف‌ها را به عنوان هدف اصلی برگزیند و تلاش کند به هدف خود خواهد رسید.

۲) اصل قرار گرفتن هدف‌های اخروی، مانع بهره‌مندی انسان

یادداشت ...

A series of horizontal dotted lines for writing a note.

هدف کلی:

آشنایی با ویژگی‌های انسان و بهره‌گیری از آنها در مسیر

تقرب به خداوند

اهداف آموزشی:

درک ضرورت فودشناسی

شناخت سرمایه‌های رشد و عوامل سقوط انسان در درون و بیرون

درس دوم

پر پرواز *

نکته
خودشناسی ← سودمندترین دانش‌ها

شناخت انسان به
چه معنا است.

پلگونی به کارگیری آنها

در درس پیشین دانستیم که جامع‌ترین و اصلی‌ترین هدف زندگی انسان، نزدیکی و تقرب به خداست. رشد و کمال انسان و در نتیجه رستگاری او فقط با گام برداشتن به سوی این هدف میسر می‌شود. اولین گام برای حرکت انسان در این مسیر، شناخت انسان است؛ یعنی شناخت سرمایه‌ها، توانایی‌ها و استعدادها و ویژگی‌ها و چگونگی به کارگیری این سرمایه‌ها و همچنین شناخت موانع حرکت انسان در مسیر تقرب به خداوند و نحوه مقابله یا دوری از این موانع.

به همین دلیل است که خودشناسی سودمندترین دانش‌ها شمرده شده است.^۱
سودمندترین دانش‌ها چیست؟

به راستی خداوند متعال چه جایگاهی برای انسان در نظام هستی قائل است؟

برای گام برداشتن انسان در مسیر تقرب به خدا، چه توانایی‌هایی در وجود او قرار داده است؟

و سرانجام اینکه مهم‌ترین موانع تقرب به خدا و رسیدن انسان به کمالات و زیبایی‌ها چه چیزهایی است؟

نکته
اینکه خودشناسی سودمندترین دانش‌ها نامیده شده ← به علت این است که: اولین گام در مسیر تقرب به خداوند است.

نکته

شناخت انسان یعنی:

- (۱) شناخت سرمایه‌ها ← به جهت: به کارگیری آنها
- (۲) شناخت موانع ← به جهت: دور شدن و کناره‌گیری از آنها

* این درس با استفاده از کتاب «انسان در قرآن»، اثر استاد شهید مرتضی مطهری، تدوین شده است.

۱- غررالحکم، تمیمی آمدی، ح ۹۸۶۵

نکته

کار عقل تشخیص راه‌های درست از غلط است و دوری از جهل و نادانی.

علت اینکه خداوند انسان را گرمی داشته و جایگاه ویژه‌ای برای او قائل شده.

نکته

سرمایه‌های انسان

خداوند آنچه در آسمان‌ها و زمین است، برای انسان آفریده و توانایی بهره‌مندی از آنها را در وجود او قرار داده است. ^۱ اینها نشان می‌دهد خداوند متعال انسان را گرمی داشته و برای انسان در نظام هستی جایگاه ویژه‌ای قائل شده است.

همچنین، خداوند متعال برای اینکه انسان بتواند در مسیر رشد و کمال خود حرکت کند و به هدف خلقت یعنی تقرب به خدا دست یابد، سرمایه‌هایی در اختیارش قرار داده است. برخی از این سرمایه‌ها عبارت‌اند از:
 ۱- پروردگار، به ما نیرویی عنایت کرده تا با آن **بیندیشیم** و مسیر درست زندگی را از راه‌های غلط **تشخیص دهیم**. حقایق را دریابیم و از جهل و نادانی دور شویم.
 نام این توانایی چیست؟ **قدرت، عقل و تفکر**.

سرمایه عقل و تفکر را توضیح دهید؟

تدبیر

با توجه به ترجمه آیات زیر بگوید هر آیه به کدام یک از آثار دیگر بهره‌گیری انسان از عقل اشاره دارد؟
 ■ آنها هنگامی که مردم را به نماز فرا می‌خوانید، آن را به مسخره و بازی می‌گیرند؛ این به خاطر آن است که آنها گروهی هستند که تعقل نمی‌کنند.

سوره مائده، آیه ۵۸

انسانی که درک حقیقت نماز را ندارد به معنی عدم تعقل و تفکر و درک حقایق در این خصوص است لذا نماز را به مسخره بازی می‌گیرد.

و می‌گویند: اگر ما گوش شنوا داشتیم یا تعقل می‌کردیم، در میان دوزخیان نبودیم.

سوره ملک، آیه ۱۰

گوش شنوا اشاره دارد به تعقل و پذیرفتن و عمل کردن به کلام پیامبران ارسال شده (سرمایه‌ششم)

نکته

پیام آیه، گوش ندادن و عمل نکردن به سخن پیامبران عامل یا علت نهنمی شدن معرفی شده است.

نکته

۲- خداوند، ما را صاحب اراده و اختیار آفرید و مسئول سرنوشت خویش قرار داد. سپس راه رستگاری و راه شقاوت را به ما نشان داد تا با استفاده از سرمایه عقل راه رستگاری را برگزینیم و از شقاوت دوری کنیم.

بسیار مهم نشان داریم ← یعنی مشفص بودن راه درست از غلط

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ
 یعنی راه اراده و اختیار است

إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا
 سپاسگزار ناسپاس

ما راه را به او نشان دادیم ← این بخش آیه مربوط به عقل است.
 یا سپاسگزار خواهد بود و یا ناسپاس
 این بخش مربوط به اراده و اختیار است.

- ۱- برگرفته از سوره لقمان، آیه ۲۰
 - ۲- برگرفته از سوره زمر، آیات ۱۷ و ۱۸
 - ۳- سوره انسان، آیه ۳
- ↑ سرمایه اراده و اختیار را توضیح دهید؟

علت اینکه انسان مسئول سرنوشت خویش است ← چون دارای اراده و اختیار است.

نکته

تعقل و عمل کردن مانع دوزخی یا جهنمی شدن انسان می‌شود.

نکته

برگزینیم یعنی انتخاب‌گری که این کار اراده و اختیار است فقط عقل کمک‌کننده به این انتخاب است یعنی درست را از غلط فقط تشخیص می‌دهد.

فطرت خدا آشنا یعنی اینکه ما از درون مان با اندکی تأمل درکش می‌کنیم و او را می‌فهمیم که هست.

یعنی اینکه انسان‌ها فکرگرا هستند.

سرشت فرا ذات، فطرت؟
 ۳- او [سرشت] ما را با خود آشنا کرد و گرایش به خود را در وجود ما قرار داد. از این رو هرکس در خود می‌نگرد و یا به تماشای جهان می‌نشیند، خدا را می‌یابد و محبتش را در دل احساس می‌کند.

پیام حدیث: (۱) اشاره دارد به فطرت فراشناسی درون انسان (۲) عملی شدن و به‌کار افتادن فطرت فراآشنا در وجود انسان.

امیر مؤمنان علی علیه السلام می‌فرماید:

«هیچ چیزی را مشاهده نکردم، مگر اینکه خدا را [قبل از آن، بعد از آن و با آن دیدم].»

چه چیزی سبب دوری ما از یاد خدا و فراموشی یاد او می‌شود؟
 گاهی غفلت‌ها سبب دوری ما از او و فراموشی یاد او می‌شود، ولی باز که به خود بازمی‌گردیم، او را در کنار خود می‌یابیم و می‌گوییم:

ابیات زیر بیانگر کدام یک از سرمایه‌های انسانی است؟

وین عجب تر که من از وی دورم

عدم درک خدا در درون خودمان.

در کنار من و من مجبورم

من از خدا دور هستم. (هیران: دوری)

دوست نزدیک تر از من بر من است

پیام اشعار: اشاره دارد به فطرت یا ذاتی که خدا در وجود انسان قرار داده و به‌واسطه آن خدا را در وجودش درک می‌کند.

چه کنم با که توان گفت که او

شناخت فیر و گرایش به آن

و شناخت بدی و بیزاری از آن سبب کدام یک از سرمایه‌های رشد انسان است؟

۴- خدای متعال، شناخت خیر و نیکی و گرایش به آن و شناخت بدی و زشتی و بیزاری از آن را در وجود ما قرار داد، تا به خیر و نیکی رو آوریم و از گناه و زشتی بپرهیزیم. از این‌روست که همه ما فضائلی چون صداقت، عزت نفس و عدالت را دوست داریم و از دورویی، حقارت نفس، ریا و ظلم بیزاریم.

پیام آیه: فهمیدن کارهای بد و شناخت کارهای نیک به‌واسطه‌ی نفس درونی انسان است، که خدا به‌عنوان سرمایه‌ی دیگری در وجود انسان قرار داده است.

نکته مهم

سوگند به نفس و آن که سامانش بخشید

آن‌گاه بدکاری‌ها و تقوایش را به او الهام کرد.

وَ نَفْسٍ وَ مَا سَوَّاهَا

فَالهَمَّهَا فَجورَهَا وَ تَقَوَّاهَا

الهام کرد بدکاری تقوایش (نیکی‌ها)

برای این ویژگی، نام مناسب انتخاب کنید: **گرایش**، به **فیر** و **نیکی**.

نکته

گرایش به خیر و نیکی منشاء یا علت نفس لوامه (نفس سرزنشگر) است.

نکته

علت اینکه انسان صداقت و عدالت را دوست دارد و از ظلم و حقارت نفس بیزاریم ← به خاطر: گرایش درونی انسان به خیر و نیکی و بیزاری از بدی است که این گرایش را خدا به‌عنوان یک سرمایه درون انسان قرار داده.

عکس‌العمل نشان دادن انسان در مقابل گناه و زشتی برخاسته از این میل است.

رفت شود عکس‌العمل قبل از انجام گناه مد نظر هست نه اینکه بعد از ارتکاب کار غلط و بد.

۱- علم الیقین، ملا محسن فیض کاشانی، ج ۱، ص ۴۹
 ۲- گلستان سعدی
 ۳- سوره شمس، آیات ۷ و ۸

گرایش انسان به خیر و نیکی علت نفس لوامه (نفس سرزنشگر) است.

نکته

نفس لوامه زمانی آشکار می‌شود و در اندیشه جبران برمی‌آید که فرد مرتکب گناه شده باشد.

نکته

نفس سرزنشگر با لوامه است که پس از مرتکب شدن گناه خود را سرزنش و در اندیشه جبران برمی‌آید. نه گرایش انسان به خیر و نیکی.

۵- گرایش انسان به نیکی‌ها و زیبایی‌ها سبب می‌شود که (در مقابل گناه و زشتی واکنش نشان دهد) و آن‌گاه که به گناه آلوده شد، خود را سرزنش و ملامت کند و در اندیشه جبران آن برآید. قرآن کریم، عامل درونی این حالت را «نفس لوامه»، یعنی نفس سرزنشگر، نامیده و به آن سوگند خورده است. کار نفس لوامه چیست؟ و چه زمانی به فعالیت درمی‌آید؟

و لَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ
 ملامت‌گر، سرزنش‌کننده
 و سوگند به نفس ملامت‌کننده^۱

نام دیگر این عامل درونی را بنویسید: **ویدان اطلاق** **انسان به شوئی گفان انسان فیشنت؟** نقش پیامبران به همراه کتاب در حرکت

۶- علاوه بر این سرمایه‌های بزرگ، خداوند، پیامبران و پیشوایان پاک و دلسوزی را همراه با کتاب راهنما برای ما فرستاد تا راه سعادت را به ما نشان دهند و در پیمودن راه حق به ما کمک کنند. پیامبران + کتب آسمانی فرستاده ← الف) ب) راه حق به ما کمک کنند.

پیامبران + کتب آسمانی فرستاده
 شد تا

سرمایه و هدف فرد با

هدف و مسیر حرکت هر کس با توانایی‌ها و سرمایه‌های هماهنگی دارد. اگر کسی سرمایه‌ای اندک داشته باشد، به کاری کوچک روی می‌آورد. ولی هرچه سرمایه این شخص بیشتر شود، هدف‌های بزرگ‌تری را می‌تواند مدنظر قرار دهد و به کارهای ارزشمندتری رو آورد.

انسان سرمایه‌های عظیم و ارزشمندی همچون عقل، وجدان و راهنمایان الهی و ... دارد؛ سرمایه‌هایی که حیوانات و گیاهان از آن برخوردار نیستند. از آنجا که ما بیش از حیوانات سرمایه و استعداد داریم، قطعاً هدف و مسیر ما نیز باید متفاوت از آنها باشد. پس چگونه می‌توانیم به کاری که در حد و اندازه حیوانات

است، قانع شویم و در همان سطح بمانیم. هدف ما باید به وسعت سرمایه‌هایمان باشد. **چه چیزی ما را از راحت‌طلبی و چه چیز ما را از فوشی‌های زودگذر منع می‌کند؟**

اگر هدف از خلقت ما خوردن، خوابیدن و شهوت‌رانی در این دنیای چندروزه بود، آیا به سرمایه‌هایی همچون عقل و وجدان و پیامبران نیاز داشتیم؟! **عقلی که با دوراندیشی، ما را از خوشی‌های زودگذر منع می‌کند و وجدانی که با محکمه‌اش، ما را از راحت‌طلبی باز می‌دارد.** اگر بنا بر خوردن و خوابیدن باشد، حیوانات از ما خوش‌تر زندگی می‌کنند! چون نه عقل دارند که مانع آنان باشد و نه وجدانی که گاه و بیگاه آنان را سرزنش کند.

نکته

{ الف) عقل با دوراندیشی ما را از ← فوشی‌های زودگذر دور می‌کند.
 ب) نفس لوامه (ویدان) با محکمه‌اش ما را از ← راحت‌طلبی باز می‌دارد.

نکته

سرمایه‌های عظیم انسان همان سرمایه‌های ویژه‌ای است که در درس آمده.

۱- سورة قیامت، آیه ۲

در جست و جوی گنج

شخصی سال‌ها در جست و جوی گنج بود. روزها زمین را می‌کاوید و شب‌ها به زاری از خدا می‌خواست تا در یافتن گنج به او کمک کند تا سر و سامانی به زندگی خویش دهد. تا اینکه یک شب، هاتفی در عالم خواب به او گفت: «من از طرف خدا مأمورم تو را در یافتن گنج کمک کنم. تیر و کمانت را بردار و به فلان تپه برو و در نقطه‌ای که می‌گویم، تیر را در کمان قرار ده. تیر هر جا که افتاد، گنج همان جاست!»

مرد با طلوع خورشید تیر و کمان خود را برداشت و به تپه‌ای که نشانی آن را در خواب گرفته بود رفت. اما هاتف نگفته بود تیر را به کدام سمت پرتاب کند. از همین رو، تیر را به جهت‌های مختلف پرتاب می‌کرد و هر جا تیر می‌افتاد، به کندن آن مشغول می‌شد. ولی هیچ خبری از گنج نبود. اندوهگین به گوشه مسجدی درآمد و گریه و ناله آغاز کرد که خدایا! آخر این چه راهنمایی‌ای بود که به من کردی؟

مدت‌ها کارش گریه و دعا به درگاه الهی بود تا سرانجام آن هاتف بار دیگر به خوابش آمد. مرد شکوه‌کنان به وی گفت: حرف تو غلط از کار درآمد. من نقطه‌ای را که گفتمی پیدا کردم، تیر را به کمان کردم و به قوت کشیدم اما...

هاتف گفت: تو آن گونه که من گفتم، عمل نکردی. گفتم تیر را به کمان بگذار، هر جا افتاد همان جا گنج است، نگفتم به قوت بکش.

مرد گفت راست می‌گویی.

فردا به همان نقطه رفت؛ تیر را به کمان گذاشت. تا تیر را رها کرد؛ پیش پای خودش افتاد. آن‌گاه بود که فهمید منظور هاتف این بوده که گنجی که سال‌ها به دنبال آن بوده است در درون خودش می‌باشد.

ای کمان و تیرها بر ساخته گنج نزدیک و تو دور انداخته!

نکته

آنچه انسان را از پیروی از عقل باز می‌دارد
نفس اماره است نه شیطان بیرونی.

نکته

لوامه: ملامت کننده
اماره: امر به بدی می‌کند

نفس اماره (عامل درونی)
شیطان (عامل بیرونی)

موانع رسیدن به هدف

خدای متعال، علاوه بر اینکه عوامل رشد و کمال را به ما نشان داده، عوامل سقوط و گناه و دور ماندن از هدف را نیز به ما معرفی کرده است. *نفس اماره چیست؟ و کارش چیست؟*

نکته

نفس اماره هدفش رسیدن به لذت‌های زودگذر است.

۱- او به ما یادآوری می‌کند که عاملی درونی، انسان‌ها را برای رسیدن به لذت‌های زودگذر دنیایی، به گناه دعوت می‌کند و از پیروی از عقل و وجدان باز می‌دارد. ^۱ به گناه دعوت می‌کند ^۲ میل سرکشی که در درون انسان طغیان می‌کند و وی را به گناه فرامی‌خواند، «نفس اماره»، یعنی فرمان‌دهنده به بدی‌ها نامیده می‌شود. این عامل درونی همان است که حضرت علی علیه السلام درباره‌اش فرموده است:

طبق سخن امام علی (علیه السلام)
دشمن‌ترین دشمن انسان کیست؟

«دشمن‌ترین دشمن تو، همان نفسی است که

در درون توست».

ویژگی‌هایش

ویژگی‌های عامل بیرونی شیطان چیست؟ شیطان

(الف)

۲- همچنین، خداوند از عاملی بیرونی خبر می‌دهد که خود را برتر از آدمیان می‌پندارد و سوگند یاد کرده است که فرزندان آدم را فریب دهد و از رسیدن به بهشت باز دارد. ^۱ کار او ^۲ وسوسه کردن و فریب ^۳ تنها کار شیطان و او دادن است و جز این، راه نفوذ دیگری در ما ندارد. این خود ما هستیم که به او اجازه وسوسه می‌دهیم و همچنین راه نفوذ یا راه فریب را بر او می‌بندیم. *وسوسه‌گری شیطان مانع اختیار انسان نمی‌شود.*

همین دشمن، در روز قیامت که فرصتی برای توبه باقی نمانده است، به اهل جهنم می‌گوید:

«خداوند به شما وعده حق داد؛ اما من به شما وعده‌ای دادم و خلاف آن عمل کردم. البته من بر شما تسلطی نداشتم؛ فقط شما را به گناه دعوت کردم. این خودتان بودید که دعوت مرا پذیرفتید. امروز خود را سرزنش کنید نه مرا. نه من می‌توانم به شما کمکی کنم و نه شما می‌توانید مرا نجات دهید».

شیطان روز قیامت به اهل جهنم چه می‌گوید؟

نام این دشمن چیست؟ *شیطان*

۱- سوره یوسف، آیه ۵۳

۲- أعدى عدوك نفسك التي بين جنبيك (المحجة البيضاء، فيض كاشاني، ج ۵، ص ۶)

۳- سوره ص، آیه ۸۲

۴- سوره ابراهيم، آیه ۲۲

نکته

دقت شود: نفس اماره (امرکننده به بدی) با نفس لوامه (نفس سرزنشگر) اشتباه نشود.

نکته

بیانگر این موضوع است که شیطان بر ما تسلط ندارد و انسان دارای اراده و اختیار است.

نکته

دقت شود کار شیطان و راه‌های فریب شیطان ۲ موضوع متفاوت است و با یکدیگر فرق دارند.

تدبیر

با توجه به ترجمه آیات زیر بگوئید شیطان از چه راه‌هایی انسان را فریب می‌دهد؟
 (ب) ■ شیطان می‌خواهد به وسیله شراب و قمار، در میان شما دشمنی و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا و نماز باز دارد... ابزارهای شیطان برای ایباد و از

سورة مائده، آیه ۹۱

■ ... و شیطان، هر کاری را که [گناهکاران] می‌کردند، در نظرشان زینت داد.
 منظور گناهانشان است که

سورة انعام، آیه ۴۳

■ کسانی که بعد از روشن شدن هدایت برای آنها، پشت به حق کردند، شیطان اعمال زشتشان را در نظرشان زینت داده و آنان را با آرزوهای طولانی فریفته است.

سورة محمد، آیه ۲۵

راه‌های فریب شیطان کدام است؟

- راه‌های فریب شیطان:
- (۱) ایباد کینه و دشمنی بین مردم به وسیله شراب و قمار
 - (۲) غافل کردن انسان‌ها از یاد خدا
 - (۳) زیبا و لذت بخش نشان دادن گناه در نظرشان
 - (۴) سرگرم کردن انسان‌ها با آرزوهای طولانی

نکته

پس از روشن شدن حق و پشت کردن به حق علت می‌شود برای اینکه ← شیطان

(۱) اعمال زشتشان را در نظرشان زیبا جلوه دهد.
 (۲) آنان را با آرزوهای طولانی فریفته کند.

پاسخ سوالات شما

چرا خدا شیطان را آفرید تا انسان‌ها را گمراه کند؟

در ابتدا باید بدانیم که خداوند شیطان را شیطان نیافرید؛ به این دلیل که او هزاران سال هم نشین فرشتگان بود و خدا را عبادت می‌کرد اما در نهایت بنای طغیان و سرکشی گذاشت و مسیر انحراف را برگزید. پس خداوند از همان اول موجودی به‌عنوان شیطان با درونی پلید و شیطانی نیافریده بود بلکه این خود او بود که از اطاعت خدا اجتناب کرد و راه دیگری برگزید. همچنان که خداوند، از ابتدا فرعون را با صفت فرعون‌ی و ستمگری خلق نکرده بود، بلکه خداوند انسانی آفرید که شایستگی رشد و کمال داشت اما خودش با میل و اختیار خود، راه غلط را برگزید.

نکته

دقت شود زیبا و لذت بخش نشان دادن گناه است، نه دنیا